

АГУУЛГА

НЭГ.ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА.....	3
1.1. Төслийн талаарх мэдээлэл.....	3
1.2.Төслийн байршил.....	3
1.3.Орд ашиглах тусгай зөвшөөрөл	7
1.4.Ордын нөөц	7
1.5.Уурхайн нээлт ба ашиглах дараалал.....	8
1.6.Уурхайн ашиглах хугацаа ба жилийн хүчин чадал	9
1.7.Уурхайн ажиллах горим.....	9
1.8.Уурхайн ашиглалтын технологи	9
1.9. Драг буюу хөвөгч төхөөрөмж ашиглан олборлох, баяжуулах технологи	10
1.10.Тунаах нуур ба хаягдлын аж ахуй.....	10
1.11.Дэд бүтэц	10
ХОЁР.ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	12
ГУРАВ.ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДРХОЙЛОЛТ	14
3.1. Газрын хэвлийд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	14
3.2. Агаарын чанарт үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	14
3.3. Усан орчинд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл.....	14
3.4. Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	14
3.5. Ургамлан нөмрөг	15
3.6. Амьтан	15
3.7. Нийгэм, эдийн засагт үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл.....	15
ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ.....	16
ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	18
5.1. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө.....	18
5.2.Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө.....	23
5.3.Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	24
5.4. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох төлөвлөгөө	25
5.5. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	25
5.6.Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө.....	25
5.7. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	26
5.8.Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	28
5.9. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө.....	31

5.10. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг нөлөөллийн бүсэд оршин суугчдад тайлагнах.....	32
5.11. 2023 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал.....	33
ДҮГНЭЛТ.....	34
АШИГЛАСАН ХЭВЛЭЛИЙН ЖАГСААЛТ	34

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл	3
Хүснэгт 2. Төслийн солбилцол	3
Хүснэгт 3. Ордны нөөцийн тооцооны үр дүнгийн нэгдсэн хүснэгт	8
Хүснэгт 4. Уулын ажлын календарчилсан төлөвлөгөөний нэгдсэн хүснэгт	9
Хүснэгт 5. Уурхайн ажлын горим	9
Хүснэгт 6. Ашиглалтын систем.....	9
Хүснэгт 7. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	18
Хүснэгт 8. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	23
Хүснэгт 9. Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө.....	24
Хүснэгт 10. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө.....	25
Хүснэгт 11. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	26
Хүснэгт 12. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	28
Хүснэгт 13. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	31
Хүснэгт 14. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	32
Хүснэгт 15. 2023 оны БОМТ-ний нийт зардал	33

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. “Хадат толгойн хойд үргэлжлэл дэх алтны шороон ордыг ил аргаар	6
ашиглах ” төслийн байршлын зураг	6

НЭГ.ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. Төслийн талаарх мэдээлэл

Хүснэгт 1. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл

№	Үзүүлэлтүүд		
1	Аж ахуйн нэгжийн нэр		“Эйч эс эйч эс” ХХК
2	Улсын бүртгэлийн дугаар		9019083069
3	Уурхайн нэр		“Хадат толгойн ордын хойд үргэлжлэл дэх алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах” төсөл
4	Ордын байршил	Нийслэл/Хот/ Аймаг	Төв
5		Сум/Дүүрэг	Заамар
6	Ашигт малтмалын төрөл		Алт
7	Ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн дугаар		MV-021529
8	Ашиглалт эхэлсэн огноо		2023 он
9	Аж ахуйн нэгжийн хаяг	Аймаг/Хот	Улаанбаатар
10		Сум/Дүүрэг	Баянзүрх
11		Баг/Хороо	
12		Гудамж/Байр	Жамъяанжүгийн гудамж
13		Хаяг	19 Вэн жоу зочид буудал
14		тоот	816 тоот
15		Шуудангийн хайрцаг	
16		Утас	
17		Факс	-
18		Гар утас	976-99075239
19		Электрон шуудан	hshsmongolia@gmail.com
20	Вэб хуудас		
21	Захирлын хаяг	Нэр	Захирал Б.Билгүүнзаяа
22		Утас	
23		Факс	
24		Гар утас	976-99150150
25		Электрон шуудан	

1.2. Төслийн байршил

Төв аймгийн Заамар сум Мандалын хоолой, Баасангийн хоолой нэртэй газарт оршино. Нийт 1654.22 га талбайтай.

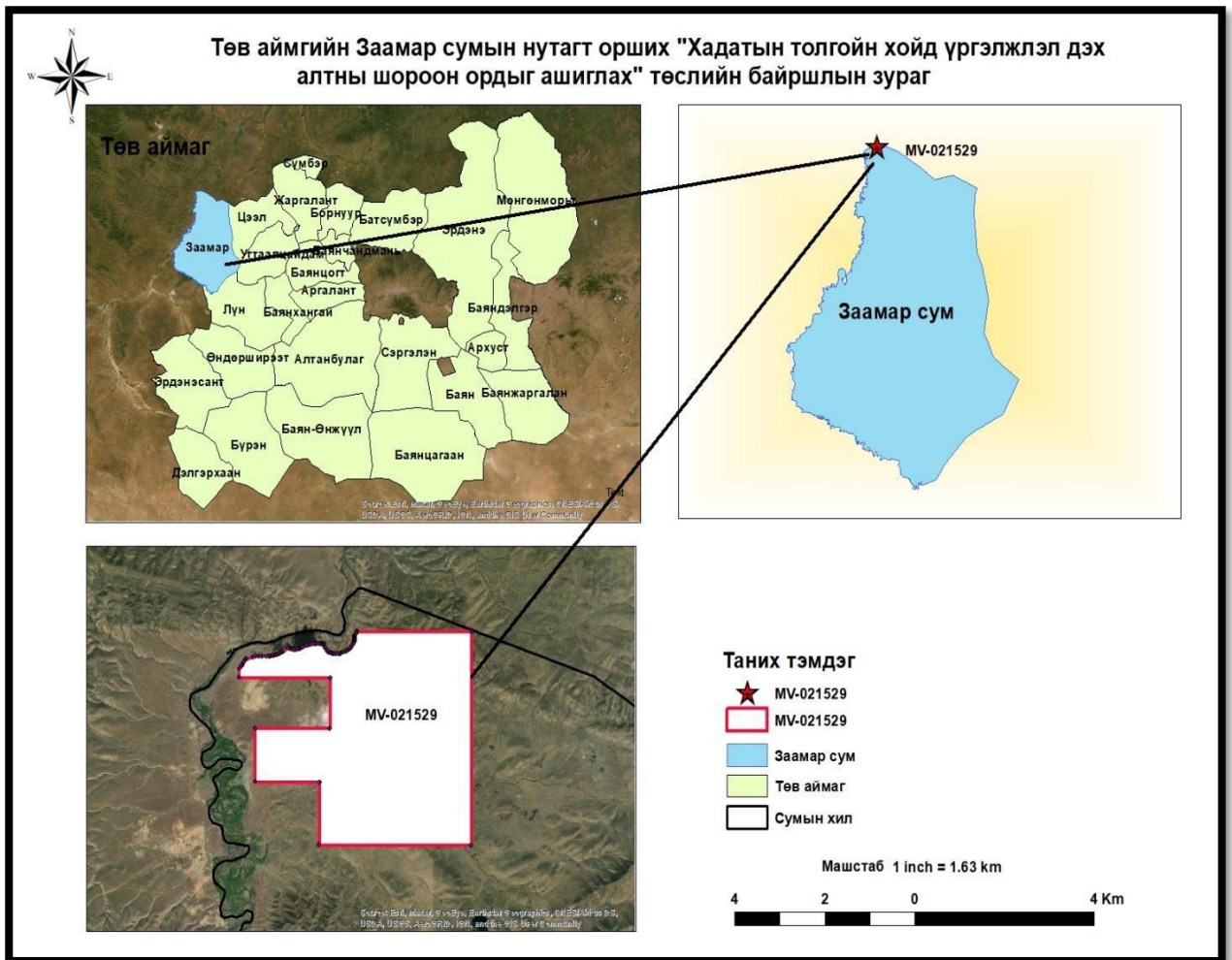
Хүснэгт 2. Төслийн солбилцол

№	Уртраг			Өргөрөг		
	Градус	Минут	Секунд	Градус	Минут	Секунд
1	104	37	45.99	48	38	10.83
2	104	35	41.46	48	38	10.83
3	104	35	41.43	48	38	10.77
4	104	35	40.78	48	38	9.83
5	104	35	39.97	48	38	8.87
6	104	35	38.9	48	38	7.79
7	104	35	38.92	48	38	6.8

8	104	35	38.88	48	38	6.32
9	104	35	38.84	48	38	5.79
10	104	35	38.66	48	38	5
11	104	35	38.49	48	38	4.56
12	104	35	38.28	48	38	4.02
13	104	35	38.09	48	38	3.7
14	104	35	37.67	48	38	2.97
15	104	35	37.38	48	38	2.57
16	104	35	36.93	48	38	1.97
17	104	35	35.75	48	38	0.76
18	104	35	35.75	48	38	0.76
19	104	35	35.75	48	38	0.75
20	104	35	35.64	48	38	0.67
21	104	35	34.74	48	37	59.94
22	104	35	33.59	48	37	59.18
23	104	35	32.11	48	37	58.43
24	104	35	30.55	48	37	57.84
25	104	35	29.96	48	37	57.68
26	104	35	28.74	48	37	57.35
27	104	35	26.03	48	37	56.82
28	104	35	23.9	48	37	56.32
29	104	35	23.01	48	37	56.11
30	104	35	21.76	48	37	55.9
31	104	35	21.28	48	37	55.82
32	104	35	20.96	48	37	55.79
33	104	35	19.08	48	37	55.62
34	104	35	16.71	48	37	55.64
35	104	35	15.97	48	37	55.7
36	104	35	14.73	48	37	55.81
37	104	35	12.68	48	37	56.19
38	104	35	12.54	48	37	56.23
39	104	35	10.91	48	37	56.74
40	104	35	10.51	48	37	56.91
41	104	35	10.01	48	37	57.13
42	104	35	9.26	48	37	57.51
43	104	35	9.2	48	37	57.54
44	104	35	9.2	48	37	57.54
45	104	35	9.2	48	37	57.54
46	104	35	9.13	48	37	57.58
47	104	35	7.95	48	37	58.34
48	104	35	6.72	48	37	59.41
49	104	35	5.65	48	38	0.68
50	104	35	4.64	48	38	2.21
51	104	35	4.08	48	38	2.26
52	104	35	2.86	48	38	2.37

53	104	35	1.27	48	38	2.41
54	104	35	0.65	48	38	2.43
55	104	34	59.7	48	38	2.4
56	104	34	57.65	48	38	2.35
57	104	34	55.63	48	38	2.25
58	104	34	54.11	48	38	2.17
59	104	34	50.73	48	38	1.87
60	104	34	47.6	48	38	1.4
61	104	34	47.07	48	38	1.28
62	104	34	46.41	48	38	1.13
63	104	34	42.39	48	38	0.09
64	104	34	38.78	48	37	59.16
65	104	34	37.49	48	37	58.92
66	104	34	36.75	48	37	58.78
67	104	34	36.26	48	37	58.72
68	104	34	35.3	48	37	58.61
69	104	34	33.33	48	37	58.52
70	104	34	33.19	48	37	58.51
71	104	34	33.19	48	37	58.51
72	104	34	31.28	48	37	58.59
73	104	34	29.14	48	37	58.86
74	104	34	27.95	48	37	59.1
75	104	34	26.66	48	37	59.34
76	104	34	26.05	48	37	59.34
77	104	34	20.19	48	37	56.94
78	104	34	19.29	48	37	56.63
79	104	34	17.39	48	37	55.97
80	104	34	16.44	48	37	55.7
81	104	34	15.78	48	37	55.51
82	104	34	14.41	48	37	55.19
83	104	34	14.02	48	37	55.11
84	104	34	12.51	48	37	54.81
85	104	34	11.32	48	37	54.63
86	104	34	10.29	48	37	54.46
87	104	34	8.85	48	37	54.3
88	104	34	7.09	48	37	54.11
89	104	34	6.1	48	37	54.05
90	104	34	5.07	48	37	53.98
91	104	34	2.83	48	37	53.96
92	104	34	2.76	48	37	53.96
93	104	33	57.92	48	37	54.04
94	104	33	54.04	48	37	53.94
95	104	33	51.06	48	37	53.76
96	104	33	47.69	48	37	53.32
97	104	33	40.35	48	37	51.96

98	104	33	40.14	48	37	51.84
99	104	33	39.58	48	37	51.51
100	104	33	38.42	48	37	50.66
101	104	33	37.82	48	37	50.08
102	104	33	37.69	48	37	49.95
103	104	33	36.07	48	37	48.2
104	104	33	35.89	48	37	48
105	104	33	35.73	48	37	47.84
106	104	33	34.76	48	37	46.92
107	104	33	32.99	48	37	45.45
108	104	33	11.99	48	37	39.85
109	104	35	11.98	48	37	39.85
110	104	35	50.76	48	37	6.85
111	104	33	50.76	48	37	6.85
112	104	33	50.76	48	36	31.85
113	104	35	0.98	48	36	31.85
114	104	35	0.98	48	35	50.86
115	104	37	45.99	48	35	50.86

Зураг 1. “Хадат толгойн хойд үргэлжлэл дэх алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах” төслийн байршлын зураг

1.3. Орд ашиглах тусгай зөвшөөрөл

Төв аймгийн Заамар, Сэлэнгэ аймгийн Орхонтуул сумын нутагт орших Мандалын хоолой, Басангийн хоолой нэртэй хайгуулын XV-006371 тоот тусгай зөвшөөрөл бүхий талбай нь анх “Жэй Кэй Эм Кэй” ХХК -ийн эзэмшилд байсан ба тус хайгуулын талбайд 2006-2008 онд Гэртийн дэнж, Хадат толгой нэртэй хэсгүүдэд хайгуулын ажлыг явуулж хайгуулын ажлаар тогтоогдсон нөөцийг улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн, мөн тухайн онд нөөц бодсон талбайд “Хадат толгой” нэртэй MV-015066 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг авч, улмаар 2010 оноос олборлолтын үйл ажиллагаа явуулсан байдаг.

Улмаар 2009 онд “Гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай” хууль батлагдах үед тус Мандалын хоолой, Басангийн хоолой нэртэй хайгуулын XV-006371 тоот тусгай зөвшөөрлийн талбай нь энэ хуулийн хүрээнд цуцлагдсан бөгөөд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн зүгээс шүүхэд нэхэмжлэл гаргаж, улмаар захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шийдвэрийн дагуу АМГТГ-аас уг хайгуулын XV-006371 тусгай зөвшөөрлийг “Жи Кэй Эм Кэй” ХХК -ийн нэр дээр буцаан шинээр сэргээж, хайгуулын тусгай зөвшөөрлийн шинэ дугаарыг XV-021045 болгосон байна.

Тус хайгуулын тусгай зөвшөөрлийн талбайг 2019 оны 01-р сарын 30-ны өдөр АМГТГ-ын Кадастрын хэлтсийн даргын 7/646 тоот тушаалаар “Жи Кэй Эм Кэй” ХХК-ийн эзэмшлээс “Хао Шен” ХХК -ний эзэмшилд шилжүүлсэн бөгөөд 2020 оны 02-р сарын 12-ны өдөр аж ахуй нэгжийн албан ёсны нэрээ өөрчилж “Эйч Эс Эйч Эс” ХХК болсон байна.

1.4. Ордын нөөц

Туул голын татмын ордын, Хадат толгой хэсгийн хойд үргэлжлэлд гүйцэтгэсэн геологи хайгуулын ажлаар дээд ба доод гэсэн хоёр давхарга ялгасан бөгөөд уг давхаргуудад бодитой болон боломжтой зэрэглэлээр нийт 36 хэсэгшилд хуваагдаж байна.

Дээд давхаргад бодитой “В” зэрэглэлээр хучаас хөрсний хэмжээ 3136.47 мян.м³, алттай элсний хэмжээ 255.59 мян.м³, дундаж агуулга 263 мг/м³ алтны нөөц химийн цэврээр

59.28 кг, жигнэсэн дундажаар хучаас хөрсний зузаан 16.84 м алттай элсний давхаргын зузаан 1.37м, боломжтой “С” зэрэглэлээр хучаас хөрсний хэмжээ 1080.55 мян.м³, алттай элсний хэмжээ 99.02 мян.м³, дундаж агуулга 381 мг/м³, алтны нөөц химийн цэврээр 33.25 кг, жигнэсэн дундажаар хучаас хөрсний зузаан 15.78м, алттай элсний давхаргын зузаан 1.45м, дээд давхаргын нийт нөөц В+С зэрэглэлээр хучаас хөрсний хэмжээ 4217.0 мян.м³, алттай элсний хэмжээ 354.6 мян.м³, дундаж агуулга 296 мг/м³ алтны нөөц химийн цэврээр 92.53 кг, жигнэсэн дундажаар хучаас хөрсний зузаан 16.55 м, алттай элсний давхаргын дундаж зузаан 1.39 м болж байна.

Доод давхаргад бодитой “В” зэрэглэлээр хучаас хөрсний хэмжээ 15068.1 мян.м³, алттай элсний хэмжээ 803.6 мян.м³, дундаж агуулга 333 мг/м³ алтны нөөц химийн цэврээр 235.83 кг, жигнэсэн дундажаар хучаас хөрсний зузаан 22.56 м алттай элсний давхаргын зузаан 1.20 м, боломжтой “С” зэрэглэлээр хучаас хөрсний хэмжээ 4380.9 мян.м³, алттай элсний хэмжээ 221.3 мян.м³, дундаж агуулга 367 мг/м³, алтны нөөц химийн цэврээр 71.63 кг, жигнэсэн дундажаар хучаас хөрсний зузаан 26.13 м, алттай элсний давхаргын зузаан 1.32 м, доод давхаргын нийт нөөц В+С зэрэглэлээр хучаас хөрсний хэмжээ 19449.0 мян.м³, алттай элсний хэмжээ 1025.0 мян.м³, дундаж агуулга 340 мг/м³ алтны нөөц химийн цэврээр 307.47 кг, жигнэсэн дундажаар хучаас хөрсний зузаан 23.28 м, алттай элсний давхаргын

дундаж зузаан 1.23 м болж байна. Геологи хайгуулын ажлаар тогтоогдсон хайгуулын тусгай зөвшөөрлийн талбайд дахь нөөцийн тооцооны нэгдсэн хүснэгтээр дор үзүүлэв.

Хүснэгт 3. Ордны нөөцийн тооцооны үр дүнгийн нэгдсэн хүснэгт

Нөөцийн зэрэглэл, Блокын Дугаар	Хөрсний зузаан, м	Давхаргын зузаан, м	Дунд аж	Блокын талбай мян.м2	Хөрсний хэмжэ мя н.м	Алттай элсний хэмжээ,	Нөөц, кг шлихээр	Нөөц, кг цэврээр
ДЭЭД ДАВХАРГА								
В	15.07	0.93	243	15.42	232.	14.4	3.	3.08
В	17.45	1.88	334	68.43	1194.	128.3	42.8	37.7
В	15.6	1.1	201	15.63	243.	17.2	3.46	3.04
В	15.73	1.73	239	12.21	192.	21.2	5.07	4.46
В	15.43	1.09	125	28.2	435.	30.6	3.83	3.37
В	17.6	1.07	203	12.34	217.	13.2	2.67	2.35
В	18.3	0.9	206	19.6	358.	17.6	3.63	3.
В	18.2	0.8	145	6.72	122.	5.	0.78	0.69
В	18.2	1	203	7.74	140.	7.	1.57	1.38
Н	16.84	1.37	263	186.29	3136.	255.6	67.29	59.28
С	15	1	282	2	29.9	2	0.56	0.
С	15.64	1.75	427	45.26	707.	7	33.77	29.75
С	15.73	1.2	213	10.09	158.	12.1	2.58	2.28
С	16	0.4	150	7.62	121.	3	0.46	0.
С	18.8	1.2	140	0.12	2	0.	0.02	0.02
С	17.6	0.8	129	3.41	60.1	2.	0.35	0.31
Н	15.78	1.45	381	68.49	1080.	9	37.74	33.25
Нийт Вв+Св	16.55	1.39	296	254.78	4217	354.6	105.03	92.53
ДООД ДАВХАРГА								
В	14.25	1.55	354	30.77	438.	47.7	16.88	14.87
В	14.11	1.24	319	44.35	625.	54.8	17.47	15.39
В	14.19	1.01	351	72.63	1030.	73.4	25.76	22.7
В	15.66	1.09	344	73.63	1153.	80.6	27.73	24.43
В	20.57	1.62	348	103.37	2126	167.1	58.23	51.3
В	23.22	1.29	286	83.68	1943.	107.6	30.76	27.1
В	26.17	0.94	222	52.66	1378.	49.5	11.01	9.

1.5. Уурхайн нээлт ба ашиглах дараалал

Алттай элсний давхаргыг олборлон баяжуулах, угаах тоног төхөөрөмжийн үйл ажиллагааг тасралтгүй хангах нөхцлийг бүрдүүлэх ёстой. Иймээс эхний жил бэлтгэл ажилтай зэрэгцэж 14-16 шугам хоорондох магадласан В¹ үйлдвэрлэлийн 13, 14, 15 блокуудын хөрсийг хуулж, тус блокуудын элсний давхаргыг зөөвөрлөн угаах төхөөрөмжийн дэргэд овоолго үүсгэж түүний доорхи доод давхаргын В¹-16 нөөцийн блокын хөрсийг хуулж элсний давхаргыг нээж, элсний давхаргыг драгаар олборлон баяжуулах, мөн дараагийн жилүүдэд энэ маягаар зүүнээс баруун чиглэлд уулын ажлын ахиж явахаар жил бүрийн төлөвлөлтийг хийж, уулын ажлын календар төлөвлөгөөг зохиолоо.

1.6. Уурхайн ашиглах хугацаа ба жилийн хүчин чадал

Ил уурхайн хил хүрэн дэх, эдийн засгийн хувьд үр ашигтай “Магадласан В¹ үйлдвэрлэл” -ийн нөөцийн тооцоогоор төслийн хугацаанд ашиглах нийт алт агуулсан элсний нөөц 943.5 мян.м³, нийт хуулах хөрсний хэмжээ 9539.1 мян.м³, дундаж агуулга 282 мг/м³, хөрс хуулалтын коэффициент 10.1 м³/м³, алтны нөөц шлихээр 266.1 кг, нийт ил уурхайн хүрэн дэх уулын цулын хэмжээ 10.48 сая.м³ болж байна.

Хүснэгт 4. Уулын ажлын календарчилсан төлөвлөгөөний нэгдсэн хүснэгт

Үзүүлэлт	Хэм. нэгж	Ашиглалтын жилүүд					
		1	2	3	4	5	Нийт
Нийт хуулах хөрсний	мян.м ³	2314.3	2172.1	1734.7	1696.7	1621.4	9539.1
хөрсний гадаад овоолго	мян.м ³	565	45	35	20	0	665
хөрсний дотоод овоолго	мян.м ³	1749.3	2127.1	1699.7	1676.7	1621.4	8874.1
Элс олборлолт	мян.м ³	149.75	266.52	157.62	178.73	190.91	943.5
дээд давхаргын элс	мян.м ³	25	80.46	157.62	88.28	0	351.4
доод давхаргын элс	мян.м ³	124.75	186.06	0	90.45	190.91	592.2
Хөрс хуулалтын	м ³ /м ³	15.45	8.15	11.01	9.49	8.49	10.1
Дундаж агуулга	мг/м ³	232.02	262.21	290.97	335.55	291.33	282
дээд давхаргын агуулга	мг/м ³	159.27	153.43	290.97	382.49	0	273
доод давхаргын агуулга	мг/м ³	246.6	309.25	0	289.73	291.33	287
Металлын хэмжээ	кг	34.75	69.88	45.86	59.97	55.62	266.1
дээд давхаргын металл	кг	3.98	12.35	45.86	33.77	0	96
доод давхаргын металл	кг	30.76	57.54	0	26.21	55.62	170.1
Металлын хэмжээ /х.ц/	кг	30.61	61.57	40.4	52.84	49	234.4
дээд давхаргын металл	кг	3.51	10.88	40.4	29.75	0	84.5
доод давхаргын металл	кг	27.1	50.69	0	23.09	49	149.9
Уурхайн олборлолтын үйл	2	83.8	102	106	139	137	567.8

1.7. Уурхайн ажиллах горим

Хүснэгт 5. Уурхайн ажлын горим

№	Үзүүлэлт	Жилд
1	Жилд ажиллах боломжит хоног	210 хон
2	Цаг агаарын хүндрэлээс шалтгаалан сул зогсолт хийх хоног	5 хон
3	Засвар үйлчилгээ, техникийн саатлаас болж сул зогсох хоног	10 хон
4	Жилд ажиллах ажлын хоног	195 хон
5	Уурхайн жил бүрийн эхэнд хийх бэлтгэл ажлын хоног	10 хон
6	Хөрс хуулалтын ажил гүйцэтгэх хоног	185 хон
7	Элс олборлох, угаах боломжит хоног	150 хон
8	Хоногт ажиллах ээлжийн тоо	2 ээлж
9	Нэг ээлжийн үргэлжлэх хугацаа	12 цаг

1.8. Уурхайн ашиглалтын технологи

Хүснэгт 6. Ашиглалтын систем

Тоног төхөөрөмж	Үндсэн ажил	Технологийн процесс
Экскаватор	Хөрс хуулалт	- Утгаж ачих (мөрөгцөгөөс ухах)
Автосамосвал		- Ачиж тээвэрлэх (хөрсний овоолго)

Экскаватор	Дээд давхаргын элс олборлолт	- Утгаж ачих (мөрөгцөгөөс ухах)
Автосамосвал		- Ачиж тээвэрлэх (агуулахын овоолго)
Угаах төхөөрөмж	Доод давхаргын элс олборлолт	- Угаах-ангилах-ялгах-боловсруулах
Драг		- Утгах, олборлох
аг		- Угаах-ангилах-ялгах-боловсруулах

Төсөл хэргэжүүлэгчийн зүгээс тус шороон ордын доод давхаргыг БНХАУ-д үйлдвэрлэсэн JH-150 маркын драгаар алттай элсийг олборлохоор тоног төхөөрөмжийн судалгаа хийж хөрөнгө оруулалтаар авахаар төлөвлөөд байгаа бөгөөд элсний давхаргыг драгаар ашиглахаар тооцсон. Драгаар ашиглах аргын гол давуу тал нь өндөр бүтээл, тасралтгүй ажиллагаа, удирдлагыг төвлөрүүлэх боломж зэрэгт оршдог.

1.9. Драг буюу хөвөгч төхөөрөмж ашиглан олборлох, баяжуулах технологи

Төсөл хэргэжүүлэгчийн зүгээс тус шороон ордод ашиглахаар сонгож авсан JH-150 маркын Драгийн ашигт давхаргыг олборлох гүн нь уснаас доош 8-12 м, цагт 150 м³, хоногт 2000-3000 м³ элс угаана. Драгийн нийт урт нь 31.0 м, өргөн нь 8.0 м, өндөр нь уснаас дээш 1.5м, элс олборлож хутгах 45 шанагатай, минутанд 0-22 шанага элс олборлох хүчин чадалтай. Драг нь мөргөцөгт канатан татлагаар хөдөлнө. Өөр дээрээ 380В хүчдэлээр хангах цахилгаан үүсгүүртэй ба элс олборлож, баяжуулах буюу яглах тоног төхөөрөмжөөр тоноглогдсон байна.

1.10. Тунаах нуур ба хаягдлын аж ахуй

Хаягдалын сан нь 3 хэсгээс бүрдэнэ үүнд 1-рт шлам хүлээж авах буюу шүүж тунаах хэсэг, 2-рт тунаах нуур буюу булингтай усыг тунаах, цэвэршүүлэх хэсэг, 3-рт цэвэршүүлсэн эргэлтийн буюу цэвэр усны нуур бүхий усан сан байна. Тус ордоос угаах төхөөрөмжөөр элс угаан баяжуулах хүчин чадал 25.0-157.7 мян.м³ ашиглалтын нийт хугацаанд 351.4мян.м³ байна. Үйлдвэрийн хүчин чадал нэмэгдэх тусам хэрэглэх усны хэмжээ болон алдагдах усны хэмжээ мөн адил нэмэгддэг иймээс технологийн зориулалтар хэрэглэх цэвэр усны хэмжээг багасгах усны алдагдалын хэмжээг бууруулах зорилгоор технологийн усыг цэвэршүүлж дахин эргүүлж ашигладаг.

Технологийн усыг уурхайд шүүрлээр орж ирх /хоногт 1612м³/ усаар хангах аа нийт баяжуулалтын технологийн хэрэгцээний усны 30% нь уурших, эфилль гаальтай хаягдах зэргээр алдагдах бөгөөд технологийн усны 70% -ийг цэвэршүүлж эргүүлэн ашиглана. Иймээс баяжуулах хэсгийн ойролцоо хамгийн багадаа 7-10 хоногийн хугацаанд угаах баяжуулах төхөөрөмжийг технологийн усаар хангах хэмжээний цэвэр усны нуур, мөн

7-10 хоног угаасан элс буюу шламыг хадгалах, шламын усыг шүүж өтгөрүүлэх багтаамж бүхий тунаах нуур байгуулна. Эхний хэсэг нь угаах төхөөрөмжнөөс орж ирж буй шламын усыг шүүж угаагдсан элс болох эфилийг тунааж утгуурт ачигчаар авч зайлуулах зориулалттай. Дараагын усан сан буюу тунаах нуур нь булинга усыг шүүж цэвэршүүлэх цэвэр усны нуурт оруулах эргэлтийн усыг хангах үүрэгтэй юм. Эхний даланд тунасан эфилль болон угаах хэсгээс гарсан гаалийг алт агуулсан элс тээвэрлэн ирсэн автосамосвалд ачиж хөрсний дотоод овоолгын дор эргүүлэн байрлуулна.

1.11. Дэд бүтэц

1.11.1. Усан хангамж

Технологийн усны 70-80%-ийг эргэлтийн усаар хангана. Уурхайн унд ахуйн усан хангамжыг дээрхи 2010 онд өрөмдөж гаргасан гүний худгаас хангахаар тооцоолсон. Элс угаан баяжуулах Драг бүхий скрубберын технологийн шат дамжлагаас гарч байгаа усыг

баяжуулах хэсэгт дахин ашиглах бөгөөд үүнийг эргэлтийн ус гэх ба эргэлтийн усыг өндөр хувьтайгаар ашигласнаар байгалийн эх үүсвэрээс авах цэвэр усны зарцуулалтыг бууруулна. Ил уурхайд ус шавхалт, зайлуулалтын ажлыг байнга хийж байх шаардлагатай.

Иймд дээрх гидрогеологийн судалгаагаа зэрэгт тулгуурлан уурхайд орж ирэх усыг ил уурхай хажуу ёроолыг дагуулан тодорхой налуутайгаар суваг ухаж уурхайд орж ирх усыг тусгай бэлтгэсэн зумпфэнд хуримтлуулах аргыг хэрэглэх нь тохиромжтой юм.

Зумпфэнд хуримтлагдсан усыг ил уурхайн гадна талд тусгайлан бэлдсэн ус хуримтлуулж, цэвэршүүлэх нуурт насосоор шахаж, шавхалтын усыг цэвэршүүлэх бөгөөд уг нуураас буцаан цэвэршигдэж, шүүгдсэн усыг мөн насосоор шахаж зайлуулна.

1.11.2. Цахилгаан хангамж

Уг алтны шороон ордын уурхайн цахилгаан хангамжийн эх үүсвэр нь төсөл хэрэгжүүлэгчийн төлөвлөснөөр дизель цахилгаан үүсгүүрээр цахилгааны хэрэглээг хангахаар төсөлд тусгасан.

Уурхайн ашиглалтын хугацаа бага, техник тоног төхөөрөмжүүд нь ихэвчлэн дизель түлшээр ажиллах тул 150кВа-ийн чадалтай дизель цахилгаан үүсгүүр авч уурхайн тосгон болон угаах хэсэг, усны насос зэргийг цахилгаанаар хангана. Ил уурхайн гэрэлтүүлэг болон уурхайн шүүрлийн ус зайлуулах насос нь энэхүү дизель станцаас хол зайтай байх тул эдгээрийг цахилгаан хэрэглээг 50кВа чадалтай дизель станцаар тусад нь хангана.

1.11.3. Хүний нөөц

Тус алтны шороон ордыг ашиглах ашиглалтын нийт хугацаанд 90 хүнийг тогтмол ажлын байраар хангана. Ажилчдын хотхонд тогтмол 60 хүн ажиллах бөгөөд хоногт хоёр ээлжээр ажиллана.

ХОЁР.ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Геологийн тогтоц: Судалгааны талбай нь тектоник структурын байршлаараа Хойт Хэнтийн захын өргөгдлийн баруун хэсэгт, түүнийг Хойт Монголын атираат мужийн Тариат-Сэлэнгийн өргөгдлөөс заагласан Баянголын гүний хагарлын бүсийн зүүн өмнөд захад оршино. Энэ нутагт үүсэж тархсан чулуулгийн нас, тэдгээрийн харилцан байршил, структурын онцлогийг үндэслэн каледоны (түрүү, жинхэнэ каледона) герциний атираат, мезозойн цаг үеийн идэвхжлийн, кайнозойн шинэхэн тектоник хөдөлгөөний структурын ярус гэж ялган геологийн хөгжлийн түүхийг тодорхойлсон байдаг.

Геоморфологи: Судалгааны талбайн гадаргуу дээд палеозойн эринд нийтдээ өргөгдөж, уулархаг хэлбэрт шилжсэн бөгөөд өнөөгийн ерөнхий суурь мезозойн эринд тавигдсан байна. Заамарын болон Хар бухын хотгор, туул голын хөндийнүүд олон төрлийн хэлбэртэй татам дэнжүүд илрэх бөгөөд янз бүрийн агуулгатай үнэт металлын шороон ордуудыг үүсгэнэ. Кайнозойн эринд элэгдэл, зөөгдөл, хуримтлал эрчимтэй явагдаж, жинхэнэ тектоник хөдөлгөөний нөлөөгөөр уулс хоорондын хотгор, томоохон голуудын хөндийн хэмжээнд тасрал эвдрэл үүсч дээш өргөгдөх, доог суух үйл ажиллагаа хэдэн удаа давтагджээ. Үүний үр дүнд голын хөндийн доош суусан хэсгүүд, эртний ухагдсан гүн хотсуудад плиоцены улаан өнгийн шавар, алт агуулсан шаравтар өнгийн хурдсууд хадгалагдан үлджээ.

Уур амьсгал: Тус бүс нутаг нь Монгол орны эрс тэс уур амьсгалтай. Өвөл 1-р сард -37⁰ хүрдэг ба 9-р сарын сүүл 10-р сарын эхээр сэрүүсдэг. 3-р сараас хаврын дулааны урь орж 4-р сараас цас хайлж дуусдаг. Жилийн дундаж хур тунадас 360 мм унах ба 85% нь зуны улиралд буудаг. Олон жилийн цэвдэг байхгүй. Өвөл хөрс нь 2-2.5 м гүн хөлддөг байна. Салхи нь голчлон хойноос. Баруун хойноос 3.5 м/сек салхины жилийн дундаж хурдтай ба хавар зарим тохиолдолд 20 м/сек хүрдэг.

Усан хангамж: Төсөл хэрэгжих талбайд хамгийн ойр орших гадаргын усны илэрц нь Туул гол бөгөөд уурхайн нь Туул голын голдирлын дагуу байрлана. Туул голын сав газарт хамаарагдах ба голын сүлжээний нягтшил харьцангуй бага буюу 0.1-0.2 км/км², нийлбэр урсац нь 1-2 л/с км² бага, хур борооны үерийн хамгийн их урсац 10-30 мм, шар усны үерийн хамгийн их урсац 4-20 мм бөгөөд зуны хур бороо болон хаврын шар ус, зуны хур борооны усаар үерлэдэг шинж чанартай. Хур тунадасны жилийн нийлбэр нь 200-250 мм боловч нийлбэр ууршилт нь 200 мм-ээс дээш байна. Зуны улиралд усны гадаргаас уурших ууршилт 500-700 мм ба голын тэжээлийн горимын хувьд газрын доорх ус 20%, цасны ус 25%, хур борооны ус 55% байна.

Гидрогеологи: Судлагдаж буй талбай нь гидрогеологийн мужлалын хувьд Хэнтийн гидрогеологийн бүсийн Туул голын ай савын доод хэсэгт хамаарна. Судалгааны районы хүрээнд голын хөндийн дөрөвдөгчийн аллювийн хурдасны усажсан давхарга болон тунамал-хувирмал болон интрузив чулуулгийн ан цавын усажсан бүрдэл ялгагдана. Ан цавын усажсан бүрдэл нь голын хөндийн усажсан давхаргын гадаад тэжээлийн муж болох ба алтны тархсан талбайд ил илрэхгүй дөрөвдөгчийн хурдсаар хучигдсаж голын хөндийн усжсан давхаргын ус үл нэвтрүүлэх тулгуур нь болж өгөх онцлогтой юм.

Голын хөндийн аллювийн хурдасны ус агуулагч чулуулаг нь элс, элсэнцэрээр чигжигдсэн хайрга, хайргархаг хурдас бөгөөд заримдаа валун агуулна. Газрын доорх ус газрын гадаргуугийн хэлбэр дүрсээс хамаарч харилцан адилгүй гүнээс илэрдэг. Голын татам буюу гол руу ойртох тусам бага гүнээс буюу 1.5-2 м-ээс голоос холдох тусам гүн нь аажмаар нэмэгдэж 8-19 м-т хүрнэ.

Хадат алтны ордын талбайд газрын доорх ус 6-19 м-ийн гүнээс илрэн тогтсон юм. Газрын доорх усны түвшингийн хэлбэлзэл тэжээлээс шууд хамааралтай. Тэжээлийн гол эх үүсвэр нь агаарын хур тунадас болон голын усны шүүрэлт юм. Өөрөөр хэлбэл, голын ус ба газрын доорх ус шууд гидравлик холбоотой оршино. Татмын захын хэсэгт гидрогеологийн массивын далд алсын шүүрэлтээс тэжээл авах байна.

Хөрс, ургамал: Төсөл хэрэгжих талбайн хувьд уулын хар хүрэн хөрс, хар хүрэн хөрс, нугын хөрс зонхилон тархсан байна.

Заамарын бүс нутгийн нам уулын хажуу, налуугаар шивээт хялганат, хазаар өвст, агьт, алаг өвст хээр тархахаас гадна уулын оройн хэсгээр ботуульт хээр зонхилно. Уулс хоорондын хөндийгөөр хялганат, хиагт, алаг өвст, харганат хээрүүд зонхилон тархдаг.

Тал хөндийн төв хэсгээр үетэн-хялганат болон хялгана-агь-үетэнт хуурай хээрүүд элбэг таарна. Хааяа уулын ар хажуугийн чийглэг судгуудыг дагаж хөвөн хусан торлогон ширэнгэ тохиолдоно. Туул голын татмын хоёр талын өргөн хөндийгөөр жижиг навчит харгана бүхий агь-хялганат хээр, мөн үхэр харгана, бүхий харгана-хазаар өвст хээр элбэг тархдаг.

Амьтны аймаг: Тус бүс нутаг нь Монгол орны амьтны аймгийн газарзүйн мужлалаар Монгол-Төвдийн муж, Монголын ойт хээрийн дэд мужид хамаарагдах Монгол дагуурын хээрийн тойрог, Заамарын уулын районд хамаарна.

Энэ бүс нутгийн амьтны аймагт нийт 11 багийн 280 гаруй зүйл шавж, 1 зүйл хоёр нутагтан, 1 зүйл мөлхөгч, 13 зүйл загас, 140 зүйл шувуу, 39 зүйлийн хөхтөн амьтан бүртгэгдэв.

Нийгэм эдийн засаг: Төв аймгийн Заамар сум нь УБ хотоос 180 км өөрийн аймгаас 225 км алслагдан оршдог бөгөөд Төв аймгийн Угтаал, Цээл, Лүн сум Булган аймгийн Баяннуур, Бүрэгхангай, Сэлэнгэ аймгийн Орхонтуул сумтай хиллэж нийт 281,207 га нутаг дэвсгэрийг эзэлдэг.

ГУРАВ.ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДРХОЙЛОЛТ

3.1. Газрын хэвлийд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

Төслийн үйл ажиллагаанаас хөрс хуулах, элс олборлох ажлын үед газрын хэвлийд хамгийн их сөрөг нөлөөлөл учруулахаар байна. Элс угаах болон, дэд бүтцийн байгууламжийн үйл ажиллагаанаас газрын гадаргад үзүүлэх нөлөөлөл байх боловч газрын хэвлийд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл бага юм.

3.2. Агаарын чанарт үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

- Ашиглалтын нийт хугацаанд шимт хөрс хуулалт, овоолго үүсгэх үйл ажиллагаанаас 87.0 тн тоос, хаягдал чулуулаг болон элс ачих үйл ажиллагаанаас 254.1 тн тоос, хаягдлын овоолгын гадаргаас 933.6 тн, элс буулгах талбайгаас 90.8 тн тоос, уурхайн дотоод тээвэрлэлтээс 4099 тн тоос буюу нийт 5470 тн тоосжилт үүсэх боломжтойгоос 2034 тн pm_{10} , 232.9 тн $pm_{2.5}$ тоос агаарт дэгдэхээр байна. Тоосонцор тархалтын хувьд уурхайгаас 10 км хүртэлх зайд, бусад чиглэлд 4 км хүртэлх зайд тоосжилтын нөлөөлөл үүсэхээр байна,
- Уурхайн үйл ажиллагаанд ашиглах тээврийн хэрэгслүүдээс 11.1 тн CO, 29.0 тн NOx, 1.93 тн PM_{10} , 0.021 тн SO₂, 1.55 тн VOCs ялгарж уурхайн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж буй бүсээс 1 км хүртлэх тойрогт азотын давхар ислийн хоногийн дундаж агууламж 25-220 мкг/м³ хэмжээгээр ажиглагдах боломжтой байна,
- Алтны шороон ордын төслийн үйл ажиллагаанаас агаар орчинд тэсэлгээ хийх, шимт хөрс болон үндсэн хөрс хуулах, элс олборлох, ачих, буулгах, тээвэрлэх үйл ажиллагаанаас хамгийн их сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхээр байна.

3.3. Усан орчинд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

- Уурхайн ашиглалтын явцад элс угаан баяжуулахад 79320 м³/жил, ажилчдын унд, ахуйн хэрэглээнд 558 м³/жил, замын тоосжилт дарахад 3000 м³/жил ус ашиглан гүний усны нөөцийг бууруулна,
- Уурхайд шүүрлийн ус орж ирэх бөгөөд үүнийг шавхан зайлуулах замаар газрын доорх усны нөөцийг бууруулах,
- Хүчтэй аадар бороо, үерийн үед уурхайн бохир ус, тунаах нуурын ус хальж хөрсөөр дамжин гүний усыг бохирдуулах.
- Хөрс хуулалт болон элс олборлох ажлын үед хөрсний шүүрлийн ус орж ирэх бөгөөд шүүрлийн усыг насосоор шавхан авч уурхайн тоосжилт дарах ажилд ашиглах замаар гүний усны нөөцийг бууруулна.

3.4. Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

- Төслийн хугацаанд 10.48 сая.м³ уулын цулыг хөндлөн газрын хэвлийг эвдрэлд оруулах, 73 га талбай газрын гадарга, хөрсөн бүрхэвч эвдрэх, дарагдах, ургамлан нөмрөг шимт хөрстэй хуулагдан устах нөлөөлөлд өртөхөөр байна,
- Хүнд оврын машин техникийн засварын газраас ШТМ асгарч хөрсийг их бага хэмжээгээр бохирдуулах,
- Уурхайн ажилчид олон салаа зам гарган тээвэрлэлт хийсэнээс эрүүл газрын хөрсийг элэгдэл эвдрэлд оруулах,
- Ажилчдын ахуйн хэрэглээнээс гарах хог хаягдлыг ил задгай хаях, шингэн бохирдол хөрсөнд нэвчих зэргээр хөрсийг бохирдуулах.
- Төслийн үйл ажиллагаанаас хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл их байх бөгөөд нөлөөлөлд өртөх объект нь уулын ажилд өртөх талбай, элс угаан баяжуулах цехийн үйл ажиллагаанд өртөх талбай, дэд бүтцийн байгууламжуудад өртөх талбайн хөрсөн бүрхэвч хамаарна. Үүнээс гадна хатуу болон шингэн хог хаягдлын ил задгай хаях, ШТМ газрын гадаргад алдах зэргээс хөрсөн бүрхэвчийг бохирдуулах, олон салаа зам гарган талхагдалд оруулах зэрэг сөрөг нөлөөллүүд үүсэж болзошгүй юм.

3.5. Ургамлан нөмрөг

- Уурхайлалтанд өртөх талбай болон гадаад, дотоод тээврийн талбайн ургамлан нөмрөг шимт хөрстэй хамт хуулагдан устгах,
- Төслийн бүхий л шатны үйл ажиллагаанаас ургамлан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл хамгийн их байна. Үүнээс гадна хатуу шингэн хог хаягдлыг ил задгай хаях, олон салаа зам гаргах, тоосжилт ихээр үүсгэх, уурхайн тухайн жилийн төлөвлөлтийн хэмжээнээс хэтрүүлэн газар хөндөх зэргээр ургамлан нөмрөгийг талхагдалд оруулах, тоосжилтын нөлөөгөөр ургамлын фотосинтезийн эрчмийг бууруулах сөрөг нөлөөлөл учруулж болзошгүй юм.

3.6. Амьтан

Төслийн талбайд гаргасан нүх, ухаш зэрэгт мал амьтан унаж бэртэх, үрэгдэх. Төслийн үйл ажиллагаанаас амьтны аймагт үзүүлэх шууд сөрөг нөлөөлөл бага бөгөөд төслийг хүчин чадлаас хэтрүүлэн ажиллах, ажилчид хулгайн ан хийх, их хэмжээний давтамж бүхий дуу чимээ үүсгэх, уурхайн ухаш, хиймэл нуур зэрэгт хаалт хашилт хийгээгүйн улмаас мал, амьтан унаж бэртэх зэрэг сөрөг нөлөөллүүд үүсэж болзошгүй.

3.7. Нийгэм, эдийн засагт үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

- Төслийг хэрэгжүүлэхэд ажилчдыг төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн оршин суугчдаас авч ажиллуулах нь оршин суугчдын амьжиргаа, нийгэм эдийн засгийн хөгжилд эерэг нөлөөтэй,
- Мөн үйл ажиллагааны явцад техникийн бүрэн бүтэн байдал алдагдах, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангаагүйгээс эсвэл гэнэтийн аюул осол гарснаас улбаалан ажилчдын эрүүл мэнд, амь нас эрсдэх зэрэг нийгэм эдийн засгийн олон сөрөг нөлөөлөл үүсэх магадлалтай,
- Уурхайн ажлын үед ашиглаж буй техник, машин механизмаас дуу чимээ, тоосжилт ихэссэнээс хүн ам, ажилчдын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөлөл үзүүлнэ,
- Орон нутгийн оршин суугчдын эдийн засгийн үзүүлэлтүүд, бэлчээрийн доройтол, малын тарга хүч буурах зэрэг нөлөөллүүд үүсэх болно.

ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь байгаль хамгаалах төлөвлөгөө, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр гэсэн хоёр үндсэн хэсгээс бүрдэх бөгөөд байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөнд байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг багасгах, арилгах арга хэмжээ, дүйцүүлэн хамгаалал хийх, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа, шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан байхаар, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт төслийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны төлөв байдалд үзүүлж байгаа өөрчлөлтийг хянах, шинжилгээ хийх, үр дүнг тайлагнах, түүнийг хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, шаардагдах хөрөнгө, зардал, хугацааг тодорхойлон тусгахаар хуульчлагдсаныг баримтлан БОМТ, ОХШХ-ийг боловсруулав.

Зорилго: “ЭЙЧ ЭС ЭЙЧ ЭС” ХХК-ийн “Хадат толгойн хойд үргэлжлэл дэх алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах” төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчин, хүний эрүүл мэнд, нийгэм эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээ буюу зайлшгүй хийж гүйцэтгэх ажлыг төлөвлөхөд байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө оршино.

“Хадат толгойн хойд үргэлжлэл дэх алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах” төслийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулахдаа байгаль орчин аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 10 дугаар сарын 29-ны өдрийн А-618 тоот тушаалаар батлагдсан аргачлалыг баримталсан бөгөөд БОМТ-нд багтах нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох, түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө зэрэг ажлууд хийгдэхгүй болно.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ, нөхөн сэргээх, тухайн жилийн БОМТ-г хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр, БОМТ-ний хэрэгжилтийн талаар оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах хуваарь зэрэг ажлууд багтсан.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд 13,078.0 мян.төгрөг зарцуулахаар төлөвлөж тухайн ажлуудын хэмжээ, гарах үр дүн, хариуцах эзэн, баримталж ажиллах арга зүй, стандарт, холбогдох хууль тогтоомжийг тусгаж, зардлын задаргааг тусгав.

Уурхайн нөхөн сэргээлтийн ажлыг 2023 онд техникийн нөхөн сэргээлтийг гадаад болон дотоод овоолгоор гүйцэтгэнэ, харин биологийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг 2024 оноос эхлэн хийж гүйцэтгэхээр тусгагдсан байна.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хамрах хүрээ, гол зорилт:

Энэхүү тайлангийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрөөс бүрдэнэ.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гол зорилт нь дараах арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэхэд оршино. Үүнд:

- Агаарын чанар, хөрсөн бүрхэвч, гүний усанд төслийн үйл ажиллагаанаас үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллүүдийг багасгах, бууруулах, арга хэмжээг тогтоох,
- Байгаль орчныг хамгаалахад хяналт тавих хугацаа, хариуцах эзэнг тогтоох,
- Шаардлагатай хөрөнгө зардлыг урьдчилсан байдлаар тооцож тодорхойлох зэрэг орно,
- БОМТ-ий дагуу үйл ажиллагаа явуулахад дагаж мөрдөх эрх зүйн баримт бичгүүдийг тодорхойлох,
- Мэргэжлийн байгаль орчны ажилтантай байх,
- БОМТ-ий тайлан болон БОМТ-ний хэрэгжилтийг цаг тухай бүрт холбогдох байгууллагуудад хүргүүлэх, тайлагнах, хүлээлгэн өгөх шаардлагатай.

Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө

Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 31-р зүйл болон 2012 онд шинэчлэн батлагдсан байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд аливаа төслийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний бүрдэл хэсэг болох байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөнд байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг багасгах, арилгах арга хэмжээ, дүйцүүлэн хамгаалал хийх, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа, шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан байхаар заасан. Хуулин дээрх шаардлагын дагуу Хадатын толгойн хойд үргэлжлэл дэх алтны шороон ордын төслийн үйл ажиллагаанаас тухайн нутаг дэвсгэр, бүс нутгийн байгаль орчинд үзүүлэх гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүдийг бууруулах арга хэмжээ, шаардагдах хөрөнгө зардлын хамт тодорхойлж, баримтлах хууль, дүрэм журам, стандартуудыг хамтатган байгаль хамгаалах төлөвлөгөөг боловсруулав.

ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

5.1. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Хүснэгт 7. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг / 2023 он/	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Агаарын орчин									
1	-Хөрс хуулалтын үед үүсэх тоосжилт, -Олборлолт, тээвэрлэлтийн үед агаарт тоосжилт үүсэх, -Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөс үүсэх тоосжилт, шороон замаас үүсэх тоосжилт, -Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгүүрээс үүсэх хийн хаягдлаар	Уурхайн олборлолтын үе шатанд тоосжилт ихээр үүсэх үед усалгаа хийх, тоосжилтыг бууруулах зорилгоор уурхайн зам талбайг тогтмол чийгшүүлж байх	Уурхайн зам талбай	-	Дотоод төлөвлөлтөөр			7 хоногт 3 удаа	-2010 MNS 4585:2007. Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, -MNS 3383:1982. Агаар мандал. Бохирдуулагчийн эх үүсвэрийг тодорхойлох, -MNS 5013:2009 Бензин хөдөлгүүртэй автомашин. Утааны найрлага дахь хорт бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ ба хэмжих
2		Тээврийн хэрэгсэлийн хөдөлгүүрийн тохиргоо, үйлчилгээг тогтмол байлгах, хөдөлгүүрээс гарах утааны хэмжээг стандартын шаардлага хангах хэмжээнд байлгах арга хэмжээ авах	Тээврийн хэрэгслүүд	ш	50,000	8	400,000	2023 онд	

Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Хадат толгойн хойд үргэлжлэл дэх алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах” төслийн 2023 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

2023

3	агаар бохирдох.	орчин	Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай хуулийн дагуу уурхайд ашиглаж байгаа тоног төхөөрөмж, тээврийн хэрэгслүүдийн төлбөрийг төлөх	Уурхайд ашиглаж буй тээврийн хэрэгслүүд	ш	-	8	Дотоод төлөвлөлт-өөр	2023 онд	арга, -MNS 5014:2009 Дизель хөдөлгүүртэй автомашин. Утааны тортогжилтын зөвшөөрөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга.
---	--------------------	-------	--	---	---	---	---	----------------------	----------	---

Дуу чимээ										
1	Ил уурхайд ажиллаж буй том оврын Машин техникүүдийн хөдөлгүүрээс үүсэх дуу шуугиан нь тухай орчны байгалийн дуу шуугианы хэмжээг ихэсгэх, орон нутгийн иргэдийн эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөх.	Уурхайд ашиглаж байгаа тээврийн хэрэгслийн хөдөлгүүрээс үүсэх дуу чимээний үзүүлэлтийг тухайн машин техникийн үйлдвэрээс зааж өгсөн дуу чимээний үзүүлэлтээс хэтрүүлэхгүй байх, засвар үйлчилгээг тогтмол хийх.	Тээврийн хэрэгслүүд	ш	Дотоод төлөвлөлтөөр				Жил бүр	-Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, -Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн тухай хууль, -MNS 4585 :2007 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий Шаардлага, -Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн тухай хууль, -MNS 4585:2007 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий Шаардлага.
2		Тээврийн хэрэгслүүдийг сул зогсолтын үед тогтмол унтрааж хэвших, хяналт тавьж ажиллах		-	-	-	-	Тогтмол	байдал эрүүл ахуйн тухай хууль, -MNS 4585:2007 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий Шаардлага.	
Газрын гадарга, газрын хэвлий										
1	Уурхайн олборлолтын ажлын явцад 56 га талбайн газрын гадарга, хэвлий эвдрэлд өртөнө	Дотоод овоолгоор эвдрэлд өртсөн талбайнуудыг тухай бүрт техникийн нөхөн сэргээлт хийх	Уурхайлал-танд өртөх бүх талбайн хэмжээнд						-Газрын тухай хууль, -MNS 5914:2008 “Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт”	
Гадаргын болон газрын доорх усан орчин										
1	-Гүний усны хомсдол үүсэх,	Уурхайг үерийн уснаас хамгаалах, хамгаалалтын далан	Уурхай орчимд	-	-	-	300,000	2023 онд	-Усны тухай хууль,	

	-Усны бохирдол үүсэх, -Шатах тослох материал алдагдсанаар газрын доорх ус бохирдох, -Үер усны аюул үүсэх, -Хог хаягдал ил задгай хаяснаас гүний усыг бохирдуулах, -уурхайн ухаш, бохиру сны нуур, зам талбай хур бороо, үерийн усанд автан гадаргын угаагдал үүсэн гадаргын болон гүний усыг бохирдуулах	шуудуу барьж хамгаалах арга хэмжээ авах Уурхайн засварын төв, ШТС, ШТМ алдагдаж болзошгүй эх үүсвэрүүд болон техник, тээврийн хэрэгслүүдийн бүрэн бүтэн байдлыг өдөр бүр шалгаж байх ШТМ хөрсөнд алдагдаж хөрсөнд нэвчихээс сэргийлэх, асгарсан тохиолдолд тухай бүрт саармагжуулах арга хэмжээ авах Ус ашигласны төлбөрийг цаг тухай бүрт төлөх Гүний худгийг үүсэхээс сэргийлж хашаалж хамгаалах, хог хаягдлыг зөвлөмжийн дагуу цуглуулан тээвэрлүүлэх	Уурхайн засварын төв болон тээврийн хэрэгслүүд ШТМ Усны хэрэглээ Гүний худаг орчим	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	Тогтмол Тогтмол 2023 онд 2023 онд	-Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хууль, -Ус ашигласны төлбөр тооцох аргачлал (Засгийн газрын 2013 оны 9-р сарын 21-ний өдрийн 327-р тогтоол), -MNS 4586:1998 Усан орчны чанарын үзүүлэлт, -MNS 6148:2010, Усны чанар, Газрын доорх усыг бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ, -MNS 0900:2018, ХБО, Эрүүл мэндийг хамгаалах, Аюулгүй байдал, Ундны ус, Эрүүл ахуйн шаардлага, чанарын аюулгүй байдлын үнэлгээ.
--	--	--	---	------------------	------------------	------------------	------------------	--	---

Хөрсөн бүрхэвч									
1	-Тээврийн хэрэгсэл болон хүний нөлөөгөөр хөрс элэгдэл эвдрэлд өртөх, -Шимт хөрсийг хуулснаар үржил	Тээврийн хэрэгслийг маршрутын бус замаар явуулахыг хориглосон таних тэмдэг бүхий самбаруудыг байршуулах	Замын таних тэмдэг	-	-	-	300,000	2023 онд	-Газрын тухай хууль, -MNS 5914:2008 “Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт”, -MNS 5850:2008 Хөрсний чанар, хөрс
2	шимийн түвшин, хими-физикийн шинж чанар өөрчлөгдөнө, -Шатах тослох материал,	Хуулан авсан өнгөн хөрсийг тусгайлан зассан овоолго байдлаар холбогдох стандартын дагуу овоолго үүсгэх.	Шимт хөрс	-	Үйл ажиллагааны зардалд орсон.			Ажил эхлэхийн өмнө	бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ, -MNS5850-2019
3	ашигласан тос тосолгооны материал алдагдаж хөрсөн бүрхэвчийг бохирдуулах, -Тээврийн	Шатах, тослох материалыг зориулалтын саванд хадгалах, уурхайн орчинд асгарч алдагдахаас тухай бүр сэргийлэх	Уурхайн орчимд	-	-	-	-	Тогтмол	Хөрсний чанар, хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ, -MNS5916:2008,
4	хэрэгслийн нөлөөгөөр олон салаа зам үүсч тоос шороо үүсгэх, -Хөрс хатуу хог хаягдлаар бохирдох.	ШТМ асгарсан тохиолдолд шингээгч материал хэрэглэх ба ШТМ-аар бохирдсон хөрсийг нэвчсэн гүн хүртэл хуулан авч бохирдсон хөрсний овоолгод хүргэн саармагжуулна.	ШТМ	-	-	-	-	Тогтмол	“Газар шорооны ажлын үеийн үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт”, -MNS 5918:2008 Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах техникийн ерөнхий шаардлага,

5		Талбайн зориулалтын цэгээс бусад газарт хог хаягдал хаяхгүй байх	Уурхай орчимд	-	-	-	-	Тогтмол	-MNS 4919:2000 Эвдэрсэн газарт хучилт хийх хөрс, техникийн шаардлага,
Ургамал									
1	-Тээврийн хэрэгсэл, хүний хөл хөдөлгөөнөөр уурхайд олон салаа зам үүсэх, олборлолтын үйл ажиллагаанаас	Тээврийн хэрэгслийг маршрутын дагуу явуулах, хүний хөл хөдөлгөөнөөр ургамлан нөмрөг талхагдахаас сэргийлэх	Уурхай орчимд	-	-	-	-	Тогтмол	-Ургамлын туха хууль, - “Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газрын нөхөн сэргээх ажлын зардлын үнэлгээ тооцох аргачлал”, -MNS5918:2008, Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах техникийн ерөнхий шаардлага
2	үүдэн ургамлан нөмрөг устаж үгүй болох, -Хатуу шингэн хог хаягдлыг ил задгай хаяснаас болж ургамлан нөмрөг бохирдох, халцрах.	Уурхайд техникийн нөхөн сэргээлт хийсний дараа биологийн нөхөн сэргээлт хийх.	Уурхайн олборлолт-онд өртөх хэсэг	-	Нөхөн сэргээлтийн зардалд орно.			2023 онд	
Амьтан									
1	-Амьтад үргэн дайжих, -Ухсан нүх суваг, шуудуунд мал, амьтан унах,	Уурхайн талбайд мал, амьтан унаж гэмтэхээс сэргийлэх зорилгоор хашаа хамгаалалт хийх	Уурхайн талбайд	-	-	-	300,000	Уурхай ашиглалтын үед	-Амьтны тухай хууль /2012 оны 5 дугаар сарын 17-ны өдөр/ -Ан агнуурын тухай

2	-Олборлолтын үед мэрэгч, мөлхөгчдийн амьдрах орчин алга болж, тэнд үүрлэх шавьжууд устгах.	Хууль бус агнуур хийхгүй байхад анхаарч, хяналт тавих	Ан амьтан	-	-	-	-	Тогтмол	/2000 оны 05 дугаар сарын 05-ны өдөр /
Нийт							1,600,000		

5.2. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө

“Хадат толгойн хойд үргэлжлэл дэх алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах” төсөлд нөхөн сэргээлтийн ажлыг 2023 онд техникийн нөхөн сэргээлтийг гадаад болон дотоод овоолгоор гүйцэтгэнэ, харин биологийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг 2024 оноос эхлэн хийж гүйцэтгэхээр тусгагдсан байна.

Хүснэгт 8. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Га талбай	Нийт зардал, төг / 2023 он /	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Уулын ажил болон уурхайн бусад үйл ажиллагааны явцад эвдэрсэн газрыг нөхөн сэргээхэд зогсохгүй байгалийн унаган төрхийг хэвээр хадгалах экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгалах, хамгаалах нөхөн сэргээлтийн ажлуудыг цогц байдлаар хийх юм.	Техникийн нөхөн сэргээлт	Гадаад овоолго	3.5	3,000,000	2023 онд	-MNS4919-2000 “Эвдэрсэн газарт хучилт хийх хөрс. Техникийн шаардлага” -MNS5915-2008, “Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын ангилал” -MNS5916-2008, “Газар шорооны ажлын үеийн үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт” -MNS5917-2008, “Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт” -MNS4918:2000 “Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн шаардлага”-ыг мөрдөж ажиллах.
2			Дотоод овоолго	12			
3		Биологийн нөхөн сэргээлт	Мод бут тарих, Ургамалжуулах,	-	-	2024 онд	

Нийт				3,000,000		
------	--	--	--	-----------	--	--

5.3. Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Хүснэгт 9. Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг / 2023 он /	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд орон нутагтай хамтарч ажиллах, дүйцүүлэн хамгаалах ажил хийх санал орон нутгаас авах, хэрэгжүүлэх.	Орон нутгаас санал авсны үндсэн дээр хэрэгжүүлнэ.	Нөхөн сэргээлт хийнэ.	-	-	3,000,000	2023 онд	-Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээг төлөвлөх хэрэгжүүлэх гарын авлага, -БОНБНУ-ий тухай хууль.
2		“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд мод тарих. Орон нутгаас зааж өгсөн газарт.	500ш мод	2 га		3,000,000	2023 онд	
Нийт						6,000,000		

5.4. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох төлөвлөгөө

Уурхайн талбайн хүрээнд зайлшгүй нүүлгэн шилжүүлэх айл өрх байхгүй. Иймд нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох төлөвлөгөө хийгдэхгүй болно.

5.5. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Уурхайн ашиглалтын талбай орчимд хийгдсэн судалгаагаар ямар нэгэн археологи, палеонтологийн олдвор бүртгэгдээгүй.

“Эйч эс эйч эс” ХХК нь биет болон биет бус соёлын өвийг хамгаалах ЮНЕСКО-ийн конвенцийг мөрдлөг болгон уурхай орчмын дурсгалт газрууд, өнгөрсөн үеийн хүн төрөлхтний түүхийн дурсгалууд, биет бус соёлын өв болох бүжиг, хөгжим, уламжлалт ахуй зэрэг соёлын олон янз байдлыг бий болгох гол хүчин зүйлсийг хадгалан үлдэх, хамгаалах чиглэлээр ажиллах ба энэ талаар авах арга хэмжээний төлөвлөгөөг боловсруулж жил бүрийн БОМТ-д тусган хэрэгжилтийг хангаж ажиллах үүрэгтэй.

5.6. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

Хүснэгт 10. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

№	Болзошгүй аюул осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг / 2023 он /	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	-Гэнэтийн осол аваар гарах, -Болзошгүй	Тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийн аюулгүй байдлыг тогтмол шалгах, хянаж ажиллах.	Тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж	-	-	-	Тогтмол	-Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, -MNS 5390:2004, “ХААЭА. Цахилгааны галын аюулгүй байдал. Ерөнхий шаардлага”
2	аюул, осол, саатал, техник	Гал унтраах хэрэгслийг зохих газруудад байрлуулах	Уурхайн кемп орчимд	-	-	300,000	Уурхайн үйл ажиллагааны явцад	
3	технологийн шугам	Ослын үед авах арга хэмжээний төлөвлөгөө батлуулж ажиллах	Уурхайн удирдлага	-	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан.		Тогтмол	
4	сүлжээний гэмтэл, -Галын гэнэтийн аюул үүсэх.	Ажиллагсдыг хөдөлмөр хамгааллын хэрэгсэлээр бүрэн хангах (өлмийний хамгаалалттай түрийтэй гутал, хамгаалалтын нүдний шил, дуулга, тоосны маск, ажлын бээлий гэх мэт)	Уурхайн ажилчид		Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан.		Жил бүр	
5		Ажилчдад хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны талаар сургалт зохион байгуулах		-	-	300,000	2023 онд	

Нийт	600,000		
------	---------	--	--

5.7. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

Хүснэгт 11. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арилгах, арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг / 2023 он /	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Ахуйн хатуу хог хаягдлаас үүсэх орчны бохирдол	Уурхайд ахуйн хатуу хог хаягдал хаях зориулалтын ангилан ялгах хогийн сав байрлуулах.	Хог хаягдал	ш	50,000	2	100,000	2023 онд	-Хог хаягдлын тухай хууль /2017.05.12/, -MNS 5344:2011. Ахуйн хог хаягдлыг тээвэрлэхэд тавих ерөнхий шаардлага, -Ариун цэврийн тухай хууль
2		Хатуу хог хаягдлын цэгийн гадна талд болон бусад орчинд хог алдагдахаас сэргийлэн хог хаягдлын цэгийг хашаажуулах	Хог хаягдал	ш	200,000	1	200,000	2023 онд	-Засгийн газрын 2018 оны 116 дугаар тогтоол “Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах болон бүртгэх, тайлагнах журам”, -Уул уурхай хүнд үйлдвэрийн сайдын 2020 оны 04 дугаар 27-ны өдрийн А/87 дугаар тушаал “Уул уурхайн олборлолт, боловсруулалтаас
3		Хог хаягдлыг орон нутгаас заасан хогийн төвлөрсөн цэгт цаг тухай бүрт тээвэрлүүлэх, орон нутагтай хог хаягдлын гэрээ байгуулан үргэлжлүүлэн ажиллах	Хог хаягдал	-	300,000	1	300,000	Жилд 2 удаа	
4		Хог хаягдлыг ангилан ялган цуглуулж, хоёрдогч түүхий эд авах цэгт тушаах	Хог хаягдал	-	-	-	-	Тогтмол	
5		Уурхайн орчны цэвэрлэгээг хийж байх	Хог хаягдал	-	-	-	-	Тогтмол	

6	Аюултай хог хаягдлаас үүсэх бохирдол	Уурхайн техник тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээнээс гарсан төмрийн болон дугуйн хаягдлыг нэг дор цуглуулан жил бүр уурхай ажил түр зогсолт хийхэд тээвэрлэн 2 догч түүхий эд авах цэгт хүргэх	Аюултай хог хаягдал	-	-	-	-	Тогтмол	үүсэх хаягдлыг ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах журам”.
7		Уурхайн засварын хэсгээс болон ШТС бусад үйл ажиллагааны үед гарсан тос маслотой даавуу, бээлий, бохирдсон хөрсийг тусад нь цуглуулан бохирдлыг саармагжуулах,		-	-	-	-	Тогтмол	
8		Шатах, тослох материалыг зориулалтын саванд хадгалах, уурхайн орчинд асгарч алдагдахаас тухай бүр сэргийлэх.							
9		Уурхайн үйл ажиллагаанд ашиглах тээврийн хэрэгслүүдийн сольсон тос маслийг ашигласан тос масло дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх, цуглуулах сав байршуулах		-	-	-	100,000 /поошик/	2023 онд	

10	Шингэн хаягдалаас үүсэх орчны бохирдол	Ажиллагсдын бие засах газарт ариутгал халдваргүйжүүлэлтийг тогтмол хийх	Бие засах газар, бохирын цооног	-	-	-	-	Улиралд 1 удаа
11		Ахуйн бохир усыг ил задгай асгахгүй байх, орчныг бохирдол үүсэхээс сэргийлэх	Ахуйн шингэн хаягдал	-	-	-	-	Тогтмол
12		Уурхайн ажилчдын ахуйн хэрэглээнээс гарах шингэн хаягдлыг ил задгай асгаж орчны бохирдол үүсгэхгүй байх.		-	-	-	-	Тогтмол
Нийт							700,000	

5.8. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ) нь Төв аймгийн Заамар сумын нутаг дэвсгэрт “Хадат толгойн хойд үргэлжлэл дэх алтны шороон орд”-ыг олборлохоор “Эйч эс эйч эс” ХХК-иас явуулж байгаа уурхайн үйл ажиллагаа нь байгаль орчин, хүний амьдрах орчинд хэрхэн нөлөөлж байгаа болон үзүүлж буй нөлөөлөл нь зөвшөөрөгдөх хязгаарт байгаа эсэхийг хянах үзүүлэлтүүдийг тодорхойлж, хэмжих, шинжлэх арга, стандарт, хяналт, хэмжилт хийх байршил, давтамж зэргийг бүхэлд нь тусгасан нэг чухал баримт бичиг юм.

Хүснэгт 12. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг / 2023 он /	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
Агаарын орчин								
1	Ялгарах бохирдуулагчид: SO₂, CO, NO₂ Тоосны хэмжилт: PM₁₀, PM_{2.5}	-Ил уурхай орчим -Кемп орчмоос.	Жилд 1 удаа	2 цэг	Агаарын шинжээч: 300,000 Агаарын сорьц дээж- 30,000	600,000	Итгэмжлэгдсэн лабораторид шинжлүүлэх.	-2010 MNS 4585:2007. Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, -MNS 3383:1982. Агаар мандал. Бохирдуулагчийн эх үүсвэрийг тодорхойлох,

									-MNS 5013:2009 Бензин хөдөлгүүртэй автомашин. Утааны найрлага дахь хорт бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга, -MNS 5014:2009 Дизель хөдөлгүүртэй автомашин. Утааны тортогжилтын зөвшөөрөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга.
Хөрс									
1	Хөрсний химийн болон физик үндсэн шинж чанар: (Ялзмаг, урвалын орчин, карбонат, нитрат, фосфор, кали, давсжилт, чулуужилт, механик бүрэлдэхүүн, эзлэхүүн жин зэрэг үзүүлэлтүүд)	-Ил уурхай орчим, -Кемп орчмоос,	Жилд 2 удаа	2 цэг	Хөрсний агрохимийн шинжилгээ- 25,000	100,000	Итгэмжлэгдсэн хөрсний лабораторид шинжлүүлэх.	-MNS 3307:1991, MNS 3308:1991 Хөрс. Хөрсний химийн элементүүдийн нийт хэмжээг тодорхойлох арга, -MNS 3309:1991 Хөрс. Хөрсний хялбар уусдаг давсны химийн найрлагыг тодорхойлох арга, -MNS 4006:1987 Хөрс. Хөдөлгөөнт фосфор, калийг тодорхойлох арга -MNS 3298:1991 Хөрс. Шинжилгээнд дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлага, -MNS ISO 11047:2001 Хөрсний чанар. Хөрсний усан орчны хандмалд кадми, хром, кобальт, зэс, хар тугалга, мангани,	
2	-Хөрсний хүнд металл: кадми, хром, кобальт, зэс, хар тугалга, мангани, никель, цайр	-Ил уурхай орчим, -Уурхайн тээвэрлэлтийн замаас.	Жилд 2 удаа	2 цэг	Хүнд металлын шинжилгээ 1дээж- 25,000	100,000			

								никель, тодорхойлох.	цайрыг
Усан орчин									
1	Усны ерөнхий химийн шинжилгээ, рН, TDS (нийт ууссан давс), нийт хатуулаг (CaCO ₃), ууссан хүчилтөрөгч, БХХ, ХХХ, Са, Mg, Na, К, SO ₄ , NO ₂ , NO ₃ , NH ₄ -ны агууламж, амт, үнэр, өнгө	Гүний худгаас	Жилд 1 удаа	Гүний худаг	Усны ерөнхий шинжилгээ 33,000	33,000	Усны итгэмжлэгдсэн лабораториор шинжлүүлэх	-MNS (ISO) 4867:1999 Усны чанар. Дээжийг боловсруулах, хадгалах зөвлөмж, -MNS 4586:1998 Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага, -MNS (ISO) 5667-14:2000 Гадаад орчны уснаас сорьц авах болон тээвэрлэх, гарын авлагын зөвлөмж, -MNS 13.060.50 Усны чанарын стандарт -MNS 0900 : 2005 Ундны ус. Эрүүл Усны түвшин (газрын гадаргаас ахуйн шаардлага, түүнд тавих хяналт.	
2	Бохир усны хүнд металлын шинжилгээ	Тунаах нуураас	Жилд 1 удаа	1 цэг	Усны хүнд металлын шинжилгээ 45,000	45,000			
Нийт						878,000			

5.9. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

Хүснэгт 13. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон Төсөв / 2023 он /	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2023 онд				
			7-р сар	8-р сар	9-р сар		
1	Байгаль орчныг хамгаалах талаар сургалтыг жилд нэг удаа зохион байгуулах, холбогдох байгаль хамгаалагч нартай харилцан холбоотой ажиллах	300,000		+		Байгаль орчны мэргэжилтэн	Байгаль орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллийг бууруулж ажиллах тухай ойлголттой байх хэрэгтэй.
3	Ажиллагсадыг жилд 1 удаа эрүүл мэндийн үзлэгт хамруулах	Үйл ажиллагааны зардалд орсон		+		Уурхайн удирдлага	Ажилчдыг эрүүл мэндийн үзлэгт хамруулж байх шаардлагатай.
4	Болзошгүй осол аюулын үед орон нутгийн эмнэлгийн болон бусад холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллах талаар тохиролцож гэрээ байгуулж ажиллах	-	+	+	+	Уурхайн удирдлага	Холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллах.
5	Орон нутагтай нийгмийн хариуцлагын гэрээний дагуу хамтран ажиллах	Үйл ажиллагааны зардалд орсон	+	+	+	Уурхайн удирдлага	Орон нутагтай нийгмийн хариуцлагын гэрээ байгуулан ажиллах
6	Байгаль орчны төлөвлөгөөт аудитыг 2 жил тутамд хийлгэх	Мэргэжлийн байгууллагатай тохиролцох	-	-	-	“Эйч эс эйч эс” ХХК	2 жил тутамд байгаль орчны аудит хийлгэх.
7	Газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгаа хийлгэх	Мэргэжлийн байгууллагатай тохиролцох	+			“Эйч эс эйч эс” ХХК	5 жил тутамд газрын хянан баталгаа хийлгэх.
Нийт		300,000					

5.10. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг нөлөөллийн бүсэд оршин суугчдад тайлагнах

Төсөл хэрэгжүүлэгч жил бүр БОМТ-ий хэрэгжилтийн талаар байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад тайлан хүргүүлэх ба байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, орон нутгийн байцаагч бүх шатны Засаг дарга, байгаль орчны төрийн бус байгууллагад тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг хагас жил тутамд хүргүүлнэ. Мөн төсөл хэрэгжиж буй сумын иргэдийн хуралд БОМТ-ний хэрэгжилтийн талаар танилцуулгыг жил тутам хийнэ.

Хүснэгт 14. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө

№	БОМТ, БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
1	Төв аймаг, Заамар сум	Уулзалт, санал асуулга, тайлан хэлбэрээр	БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах	11-р сард	-	Уурхайн удирдлага	Төв аймаг, Заамар сум
2	Төв аймгийн БОАЖГазар, БОАЖЯ-ны ХБОБНУГ-т.	Тайлан хэлбэрээр, албан бичиг	БОМТ, БОМТ-ний хэрэгжилтийн тайлан болон тайланг хүлээн авсан актыг хүргүүлэх	1-р улирал, 11-р сард			БОМТ, БОМТ-ний хэрэгжилтийн тайлан болон тайланг хүлээн авсан актыг хүргүүлэх
3	Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, орон нутгийн байцаагч, Бүх шатны засаг дарга, орон нутгийн иргэдэд	Танилцуулж тайлагнах	БОМТ-ний хэрэгжилтийн талаар	Улирал тутам буюу 7, 11 сард	-	Уурхайн удирдлага	Засаг даргын тамгын газар

5.11. 2022 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал

“Эйч эс эйч эс” ХХК нь 2023 оны БОМТ-г БОАЖ-ын Сайдын 2019 оны 10 сарын 29-ны өдрийн “БОМТ боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын дагуу боловсрууллаа. 2023 онд БОМТ-ний хэрэгжилтэнд нийт 13.07 сая.төг зарцууллаа /Хүснэгт 15/.

Хүснэгт 15. 2023 оны БОМТ-ний нийт зардал

№	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Зардал / төгрөг / 2023 он
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	1,600,000
2	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	3,000,000
3	Биологийн олон янз байдлын дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	6,000,000
4	Нүүлгэн шилжүүлэх нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
5	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
6	Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	600,000
7	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	700,000
8	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	300,000
10	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	878,000
11	БОМТ-ий хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах хуваарь	-
Нийт		13,078,000

ДҮГНЭЛТ

“Эйч эс эйч эс” ХХК-ний Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Хадат толгойн хойд үргэлжлэл дэх алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах” төслийн 2023 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний тайланг хийж гүйцэтгэлээ.

2023 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний дагуу сөрөг нөлөөллүүдийг бууруулах арга хэмжээнүүдийг тухай бүрт хэрэгжүүлж тухайн онд хийсэн ажлаа холбогдох газруудаар хянуулж батлуулах шаардлагатай байна.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд 2023 онд нийт 13,078,000 төгрөг зарцуулахаар төлөвлөлөө.

“Эйч эс эйч эс” ХХК нь 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон Байгаль орчныг хамгаалах тухай Монгол улсын хуулийн 31-р зүйлд заасны дагуу БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын 50%-тай тэнцэх хэмжээний мөнгөн хөрөнгийг нөхөн сэргээлтийн тусгай дансанд төвлөрүүлэх үүрэгтэй. 2023 оны БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд нийт зардлын 50% буюу 6,539,000 төгрөгийг БОАЖЯ-ы тусгай дансанд байршуулна.

“Эйч эс эйч эс” ХХК нь байгалийн унаган төрхийг хамгаалахын тулд байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайлан, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээний зөвлөмж зэргийг мөрдлөг болгон ажиллах хэрэгтэй.

Энэхүү тайлангийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан байгаль хамгаалах төлөвлөгөө, орчны хяналт шинжилгээний ажлуудыг холбогдох стандарт, арга аргачлалын дагуу тогтоосон хугацаанд чанд сахин биелүүлж байх хэрэгтэй.

Уурхайн үйл ажиллагааны үед хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааг сайтар чанд сахих, аюулын үед хэрэгжүүлэх дотоод төлөвлөгөөтэй ажиллах шаардлагатай.

Төсөл хэрэгжүүлэгч тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг ханган биелүүлж түүний үр дүнг тусгасан биелэлтийн тайланг 11 дүгээр сарын 01-ний дотор энэхүү журмын 3-р хавсралтын дагуу гаргаж, харьяалагдах аймаг, нийслэлийн байгаль орчны газарт 3-аас доошгүй хэвлэмэл хувь болон цахим хэлбэрээр хүргүүлнэ.

Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланг боловсруулж аймаг, нийслэлийн томилсон ажлын хэсэг газар дээр нь хянаж үнэлсэн нэгдсэн дүн 90 онооноос дээш гүйцэтгэлтэй байвал төсөл хэрэгжүүлэгчээс боловсруулж ирүүлсэн дараа жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хянан батлах нэг нөхцөл болно.

АШИГЛАСАН ХЭВЛЭЛИЙН ЖАГСААЛТ

1. Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Хадат толгойн хойд үргэлжлэл дэх алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах” төслийн БОННУ-ий тайлан 2022 он,
2. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ, аудитын журам, аргачлал /гарын авлага/ УБ 2014 он
3. Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн яамны сайдын 2019 оны 10 дугаар сарын 29-ны өдрийн А-618 дугаар тушаалын хавсралт, “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах” журам.
4. www.mne.mn

Ашигт малтмал газрын тосны газар

Маягт-6.2

Аж ахуйн нэгжийн нэр: Эйч Эс Эйч Эс
Тусгай зөвшөөрлийн дугаар: MV-021529
Ашигт малтмалын төрөл: Алт (Шороон)

Баяжуулалтын технологи: Гравитаци
Төлөвлөгөөний он: 2023
Тухайн онд боловсруулах хүдрийн (элс) хэмжээ: 158.85

Уурхайн ус хангамж

№	Хэрэглэгчдийн жагсаалт		Эх үүсвэр	Хэмжих нэгж	Тоон утга	Шоометр тутам дахь үнэ тариф (төгрөг)	Төлбөрийн хэмжээ (сая.төг)	Тайлбар
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Хүн амын унд, ахуйн зориулалтаар ашигласан хэрэглээ	Хүн амын унд, ахуйн зориулалтаар ашигласан хэрэглээ	Гүн (шүүрэл, худаг)	м3/жил	2,025.00	0.00	0.00	
2	Олборлох үйлдвэрлэлийн (ил, далд уурхай) хэрэглээ	Олборлох үйлдвэрлэлийн (ил, далд уурхай) хэрэглээ	Гүн (шүүрэл, худаг)	м3/жил	0.00	0.00	0.00	
3	Баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрийн хэрэглээ	Эргэлтийн усны хэмжээ	Үүсмэл нуур	м3/жил	495,997.00	0.00	0.00	
3		Нэмэлт усны хэмжээ	Төвлөрсөн ус хангамж	м3/жил	212,570.00	477.20	101.438	
3		Нийт усны хэмжээ	---	м3/жил	708,567.00	0.00	0.00	
3		Баяжуулах үйлдвэрийн эргэлтийн усны эзлэх хэмжээ	---	%	70.00	0.00	0.00	
4	Байгаль орчин хамгаалах, нөхөн сэргээлтэд хэрэглэх хэрэглээ	Байгаль орчин хамгаалах, нөхөн сэргээлтэд хэрэглэх хэрэглээ	Гадарга (гол, горхи, нуур, цөөрөм)	м3/жил	1,079.00	477.20	0.515	
5	Усыг шавхан зайлуулах	Усыг шавхан зайлуулах	Ус шавхалт	м3/жил	6,900.00	477.20	3.293	
6	Эрэл хайгуулын өрөмдлөг хийх	Эрэл хайгуулын өрөмдлөг хийх	Гадарга (гол, горхи, нуур, цөөрөм)	м3/жил	0.00	0.00	0.00	
7	Бусад (Авто зам, Барилга, Хүнд, хөнгөн, хүнсний үйлдвэрлэл, Эрчим хүч, Газар тариалан г.м)	Бусад (Авто зам, Барилга, Хүнд, хөнгөн, хүнсний үйлдвэрлэл, Эрчим хүч, Газар тариалан г.м)	Зөөвөр	м3/жил	480.00	477.20	0.229	
Нийт хэрэглээ					719,051.00	---	105.475	

Төлөвлөгөө гаргасан: Б.Мөнхчулуун
Ерөнхий инженер: Б.Мөнхчулуун

Хүлээн авсан: Мэргэжилтэн:

Аж ахуйн нэгжийн нэр:
Ашигт малтмалын төрөл:
Ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн дугаар:

Эйч Эс Эйч Эс
Алт (Шороон)
MV-021529

Ашигт малтмал газрын тосны газар

Баяжуулалтын технологи:Гравитаци
Төлөвлөгөөний он:2023
Тухайн онд олборлох хэмжээ:158.85

Маягт-10

Байгаль орчны нөхөн сэргээлт

Д/д	Үзүүлэлт	Талбай		Эзэлхүүн		Зардлын хэмжээ		Тайлбар	Солиболцол									
		Хэмжих нэгж	Тоон утга	Хэмжих нэгж	Тоон утга	Хэмжих нэгж	Тоон утга		Уртраг				Өргөрөг			Метрийн		
1	Техникийн нөхөн сэргээлт - Гадаад овоолго	га	3.5	м3	35619	сая.төг	17.06		Уртраг				Өргөрөг			Метрийн		
									№	Град	Мин	Сек	Град	Мин	Сек	Град	Мин	
									1	104	34	0.15	48	37	41.96	5386230.2	468072.9	
									2	104	33	43.28	48	37	42.32	5386243.4	467727.7	
3	104	33	50.54	48	37	46.76	5386379.6	467877.1										
2	Техникийн нөхөн сэргээлт - Дотоод овоолго	га	12	м3	126470.7	сая.төг	60.848		Уртраг				Өргөрөг			Метрийн		
									№	Град	Мин	Сек	Град	Мин	Сек	Град	Мин	
									1	104	33	41.9	48	37	46.4	5386369.5	467700.2	
									2	104	33	40.76	48	37	52.27	5386550.8	467677.9	
3	104	33	51.83	48	37	53.88	5386599.01	467904.7										
3	Биологийн нөхөн сэргээлт Шимт хөрс	га	0	м3	0	сая.төг	0		Уртраг				Өргөрөг			Метрийн		
									№	Град	Мин	Сек	Град	Мин	Сек	Град	Мин	
1																		
4	Биологийн нөхөн сэргээлт Биологи	га	0	м3	0	сая.төг	0		Уртраг				Өргөрөг			Метрийн		
									№	Град	Мин	Сек	Град	Мин	Сек	Град	Мин	
1																		
5	Дүйцүүлэн хамгаалах нөхөн сэргээлт	га		м3		сая.төг		2022 онд 5 га талбайд дүйцүүлэн хамгаалах нөхөн сэргээлт гүйцэтгэсэн. 2023 онд одоогоор орон нутгаас санал ирээгүй байна.	Уртраг				Өргөрөг			Метрийн		
									№	Град	Мин	Сек	Град	Мин	Сек	Град	Мин	
1																		
6	"Тэрбум мод" үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд тарих модны хэмжээ*	га	2	ш	500	сая.төг	16	Уурхайн талбайд	Уртраг				Өргөрөг			Метрийн		
									№	Град	Мин	Сек	Град	Мин	Сек	Град	Мин	
1																		
7	Байгаль орчинд нөлөөлөх нөлөөллийг судлах, хамгаалах	га		м3		сая.төг			Уртраг				Өргөрөг			Метрийн		
									№	Град	Мин	Сек	Град	Мин	Сек	Град	Мин	
1																		
Нийт		га	17.50	м3	162,589.00	сая.төг	93.91											

Төлөвлөгөө гаргасан: Б.Мөнхчулуун
Албан тушаал:

Хүлээн авсан:
Мэргэжилтэн:

Ашигт малтмал газрын тосны газар

Маягт №-12

ААН-ийн нэр:

Эйч Эс Эйч Эс

Төлөвлөгөөний он: 2023

Тусгай зөвшөөрлийн дугаар:

MV-021529

Ашигт малтмалын төрөл:

Алт (Шороон)

Ажиллагсдын мэдээлэл, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй

Д/д	Үзүүлэлтүүд	Хэмжих нэгж	Тоон утга		Тайлбар
			Үндсэн компани	Туслан гүйцэтгэгч	
1	2	3	4	5	6
1	Нийт ажиллагсад	хүн	90.00	0	
1.1	Үндсэн	хүн	90.00		
1.2	Гэрээт	хүн	0.00		
1.3	Эмэгтэй	хүн	5.00	0	
1.3.1	Захиргаа, удирдах ажилтан	хүн	1.00		
1.3.2	Инженер техникийн ажилтан	хүн	2.00		
1.3.3	Оператор	хүн	0.00		
1.3.4	Бусад	хүн	2.00		
1.4	Эрэгтэй	хүн	85.00	0	
1.4.1	Захиргаа, удирдах ажилтан	хүн	1.00		
1.4.2	Инженер техникийн ажилтан	хүн	12.00		
1.4.3	Оператор	хүн	38.00		
1.4.4	Бусад	хүн	34.00		
1.5	Гадаад	хүн	15.00	0	
1.5.1	ИТА	хүн			
1.5.2	Бусад	хүн	15.00		
2	Нийт цалин	сая төг/жил	1165.86		
2.1	Сарын дундаж цалин-Удирдах	сая төг/хүн	1.50		
2.2	Сарын дундаж цалин-ИТА	сая төг/хүн	2.50		
2.3	Сарын дундаж цалин-оператор	сая төг/хүн	1.50		
2.4	Сарын дундаж цалин-туслах	сая төг/хүн	1.00		
2.5	Сарын дундаж цалин-бусад	сая төг/хүн	1.20		
2.6	Сарын дундаж цалин-гадаад	сая төг/хүн	1.50		
3	ХАБ-ын асуудал хариуцсан	сая төг/хүн			
3.1	Нэгж	ширхэг	1.00		
3.2	Ажилтан	хүн	2.00		
4	ХАБ-ын сургалт	ширхэг	103.00	0	
4.1	байгууллага(өөрийн)	ширхэг	88.00		
4.2	дотоод	ширхэг	0.00		
4.3	Гадаад	ширхэг	15.00		
5	ХАБ-ын сургалтад хамрагчдын тоо	ширхэг	103.00	0	
5.1	байгууллага(өөрийн)	ширхэг	88.00		
5.2	дотоод	ширхэг			
5.3	Гадаад	ширхэг	15.00		
6	Ажлын байрны нөхцөл	хүн	27.00	0	
6.1	Хэвийн	хүн	5.00		
6.2	Хэвийн бус-хортой	хүн	11.00		
6.3	Хэвийн бус-хүнд	хүн	5.00		
6.4	Хэвийн бус-халуун	хүн	6.00		
6.5	Хэвийн бус-газар дор	хүн	0.00		
6.6	Хэвийн бус-бусад	хүн	0.00		
7	Эрүүл мэндийн үзлэгт хамрагчдын тоо	хүн	103.00		
8	Ажлын тусгай хувцас хамгаалах хэрэгсэл	ширхэг	300.00	0	
8.1	Тусгай хувцас	ширхэг	100.00		
8.2	Хамгаалах хэрэгсэл	ширхэг	200.00		
9	ХАБ-ын нийт зардал	сая.төг	60.50	0	
9.1	Сургалт	сая.төг	12.00		
9.2	Эрүүл мэндийн үзлэг	сая.төг	9.00		
9.3	Эрүүл ахуйн нөхцөл сайжруулах	сая.төг	8.00		
9.4	Хэвийн бус нөхцөлд ажиллагсдад	сая.төг	6.80		
9.5	Самбар, тэмдэг тэмдэглэгээ	сая.төг	8.50		
9.6	Ажлын тусгай хувцас хамгаалах хэрэгсэл	сая.төг	4.10		
9.7	Орон нутгийн иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах	сая.төг	5.60		
9.8	Бусад	сая.төг	6.50		

Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч: Эйч Эс Эйч Эс
Төлөвлөгөө гаргасан: Б.Мөнхчулуун
Албан тушаал:

Хүлээн авсан:
Мэргэжилтэн:

ААН-ийн нэр: Эйч Эс Эйч Эс
Тусгай зөвшөөрлийн дугаар: MV-021529
Ашигт малтмалын төрөл: Алт (Шороон)

Ашигт малтмал газрын тосны газар

Баяжуулалтын технологи: Гравитаци
Төлөвлөгөөний он: 2023
Тухайн онд боловсруулах хүдрийн (элс) хэмжээ: 158.85

Маягт- 15

Улс, орон нутгийн төсөвт оруулсан орлого

Д/д	Татвар төлбөрүүд	Хэмжих нэгж	Төлөвлөлтийн тоон утга	Тайлбар
1	Нийт улсын төсөвт оруулсан орлого	сая.төг	973.34	
2	Улсын төсөвт оруулсан төлсөн албан татвар, төлбөр, хураамж, ногдол ашиг	сая.төг	812.07	
2.1	Аж ахуйн нэгж байгууллагын орлогын албан татвар	сая.төг	56.86	
2.2	Гаалийн албан татвар	сая.төг		
2.3	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар	сая.төг		
2.4	Хүн амын орлогын албан татвар	сая.төг	116.58	
2.5	Ашигт малтмал ашигласны нөөц ашигласны төлбөр	сая.төг	263.05	
2.6	Ашигт малтмал ашигласны нөөц ашигласны нэмэлт төлбөр	сая.төг		
2.7	Тусгай зөвшөөрлийн төлбөр	сая.төг	36.00	
2.8	Улсын төсвийн хөрөнгөөр хайгуул хийсэн ордын нөхөн төлбөр	сая.төг		
2.9	Гадаадын мэргэжилтэн, ажилчны ажлын байрны төлбөр	сая.төг		
2.10	Агаар бохирдлын төлбөр	сая.төг	1.50	
2.11	Нийгмийн даатгалын шимтгэл (хувь хүн)	сая.төг	134.07	
2.12	Нийгмийн даатгалын шимтгэл (байгууллага)	сая.төг	157.39	
2.13	Эрүүл мэндийн даатгалын шимтгэл (хувь хүн)	сая.төг	23.31	
2.14	Эрүүл мэндийн даатгалын шимтгэл (байгууллага)	сая.төг	23.31	
2.15	Төрийн захиргааны байгууллагад төлсөн үйлчилгээний хураамж ба бусад төлбөрүүд	сая.төг		
2.16	Төрийн өмчийн ногдол ашиг	сая.төг		
3	Орон нутгийн төсөвт төлсөн албан татвар, хураамж, ногдол ашиг	сая.төг	161.27	
3.1	Үл хөдлөх хөрөнгийн татвар	сая.төг	1.10	
3.2	авто тээврийн болон өөрөө явагч хэрэгслийн албан татвар	сая.төг	1.80	
3.3	Газрын татвар	сая.төг	52.90	
3.4	Ус ашигласны төлбөр	сая.төг	105.47	
3.5	Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр	сая.төг		
3.6	Орон нутгийн төрийн өмчийн ногдол ашиг	сая.төг		
	Бусад (торгууль төлбөр)	сая.төг		

Үзүүлэлт гаргасан: Б.Мөнхчулуун
Эдийн засагч: Л.Лхагвадорж
Нягтлан бодогч: Л.Лхагвадорж

Хүлээн авсан:
Мэргэжилтэн: